

չափ անգամ ողորմելի գերիները հրապարակները ինկած գլխով թիւն կը պաղատէին անցնողներէն . որովհետեւ հալուածները այս իրենց ազատութեամբ շատ բարբարոսութեամբ կը վարուէին անոնց հետ , և անգլխով չկար որ այն խեղճերուն դէմ չբանեցնէին . մինչև անգամ մը ասոնց ճարերնին հատած ու յուսահատած՝ Սիկիլիոյ մէջ բնակող բազմութիւն գերեաց հետ միաբանելով ապստամբեցան և աւազակութեամբ շատ շփոթութիւն ու փնաս հասուցին հռովմայեցոյ : Բնկէ հռովմայեցիք ալ սաստիկ զգուշութիւն կ'ընէին գերեաց . ամենևին թող չէին տար որ բազմութիւն մէկտեղ ժողովուն . բոլորովին արգիլուած էր անոնց վրանին գէնք կրելը : Բայց այս առաւելութիւնս միայն ունէին , որ խելքով ու արդիւնքով դիւրաւ քաղաքակցութիւնը կրնային ձեռք բերել , մանաւանդ պատերազմներու ատեն . ինչպէս անգամ մը ծերակոյտը ութը հազար մէկտեղ պատերազմի խաւրելով՝ խոտաղաւ անոնց , որ եթէ քաջութեամբ պատերազմին՝ կ'ազատէ զիրենք գերութենէ . և ետքը երբոր մեծաւ քաջութեամբ ու յաղթութեամբ լմնցաւ պատերազմը , իրենց Վրակքոս զօրավարը մէկէն իրենց ազատութիւն շնորհեց : Սակայն թէպէտ ազատութիւն ու քաղաքակցութիւն ալ կը ստանային , բայց աւելի նուաստ պաշտամանց միայն կրնային հասնիլ , և չէին կրնար բնիկ հռովմայեցոյ մը հետ ամուսնանալ :

Սրչափ որ թշուառ էր ու անարգ գերեաց կեանքը , այնչափ ալ ընդ հակառակն շատ մեծ փառք և պատիւ էր քաղաքացի ըլլալը . անանկ որ մինչև իրենց հռովմայ քաղաքակցութեան աւսուամբը միայն կը դողացնէին զուրիշները . երբ Պօղոս առաքեալը ծեծեցին ու բանտ զրին Սակեդոնացիք , և վերջը երբոր լռելեայն բանտէն արձրկել կու տային , կը դառնայ Պօղոս ու կ'ըսէ . « Գան հարեալ զմեզ հրապարակաւ արս անմեղս հռովմայեցիս արկին 'ի բանտ՝ և արդ լռելեայն հանէն զմեզ .

ոչ այդպէս , այլ եկեսցեն ինքեանք իսկ հանցեն զմեզ » . այդպիսի վեհութիւն մը առնելէն վերջը՝ արդարեւ կ'աժէր հռովմայ քաղաքացի ըլլալը : Սիկիլիոս հռովմայեցի քաջ հարիւրապետն ալ տեսնելով որ իր աղջիկը իբրեւ գերի պիտի յափշտակէին Վապիոսի կիրքը յագեցնելու համար , դատաստանին մէջ սուրբ անոր սիրտը խոթեց , որպէս զի գերի չկարծուի ու ազատ մեռնի բռնաւորին ձեռքէն : Բայց Խաւնէրն ալ ինդրեցին այս պատիւը իրենց բովանդակ ազգին համար , և երբոր հռովմայեցիք յանձն չառին շնորհելը՝ բռնութեամբ ու պատերազմներով ըստիպեցին զանոնք ակամայ յանձն առնել : Սկզբան հռովմայ ծնածները միայն հռովմայ քաղաքացի կը կոչուէին . ետքէն որ ազգերուն որ կը յաղթէին՝ զանոնք ալ քաղաքացի կը գրէին . բայց կամաց կամաց դժուարացաւ այս պատիւս ընդունելը , մինչև ոչ միայն ազգաց , այլ նաև առանձնականաց ալ սկըսան չտալ , ինչուան մեծ փառաւոր գործք մը չընէին : Իսկ թէ որ այս կտրձութիւնը քաղաքացի մը ընէր՝ ընդարձակ երկիրներ նուաճելով , իրեն պատուոյ համար նոյն երկրին անուամբը զինքը կ'անուանէին , ինչպէս Սկիպիոն Վիրիկեցի անուամբ պատուեցաւ . նոյնպէս նաև իրմէ առաջ կը յիշատակէ Տիտոս Լիւիոս զՎարկիոս , որ Լորիոն քաղաքին պաշարման ատեն ըրած մեծ քաջութեանը համար՝ Լորիոլանոս անուանեցին :

ԱՌԱԿ

Փայտահարքն և Ծառք :

Փայտահարքն առին զփայտահատքն , որ է կաջին , և գնացին մահին 'ի մայրին և սկսան կոտորել զծառքն . և ծառքն ասէն . Ձիւնչէ այս զոր գործեն : Եւ նոճին ասէ . Վայ մեզ , եղբայրք . զի կոթքն 'ի մեզանէ է՝ որ կոտորեն զմեզ :

Յուցանէ առակս թէ մարդ՝ մի տար դու 'ի քէն զէն հակառակորդին , որ գայ և նովաւ սպանցէ զքեզ :

ՊԱՐԴԱՆ